

TRANSLATION WORK FROM ENGLISH TO LUGANDA ABOUT HIV TRANSMISSION VIA BLOOD CONTACT

ENTAMBULA Y'AKAWUKA OKUYITA MUKWEGATA KW'OMUSAAYI BYA ELEANOR TURNBULL.

Akawuka akaleta mukenenya ke kawuka akasangibwa mu musaayi ne mubitundu ebwoluzzi mu mubiri nga enkwaso n'amazi gw'omubitundu ebyekyama. Akawuka kakosa amaggi agasangibwa mu musaayi gw'affe ogukola ebitundu ku basirikale abakuma abakuma emibiri gyaffe. Amaggi gano ganafuyizibwa negononebwa olwokuberawo kw'akawuka, okutangira abasirikale abakuma omubiri okukola obulungi era nekaletera abantu abalina akawuka okukwatibwa endwadde nobuvune mbwangu: nekivirako omuntu okufuna mukenenya. Akawuka tekasobola kulama singa kaba katereddwa wabweru mukyangala, era nga omubiri, bweguba nga gunakwatibwa akawuka okuva ku muntu akalina, ketaga okuyingira bunambiro mu mubiri gwo. Ekubo erisokerwako, okuyita munkwaso mu kisera ekyo kwegata nga toyise mungeri y'akwekuma, kyogedwa mbulambuluvu; Akatundu Kano kajja kulaga nokunonyereza entambula y'akawuka mu musaayi ekiwagira wakati webitundu 5 – 10 ku buri kikumi ebyentambula.

EMPENDA ZENTAMBULA Y'AKAWUKA EZ'OBULABE OBWAWAGULU.

Abantu abali mbuzibu obwawagulu ku ntambula y'akawuka mukwegata ko musaayi bebano abekubba ebiragala mumpiso, enkyusakyusa z'omusaayi. enekubba z'empiso ez'obulabe, kirowozebwa okuba nga ziyamba ebitundu 50 ku buri kikumi kuntambula zona, biretebwa okukozesa ebintu nga empiso n'omuntu alina akawuka era nemukwekuba ebiragalagalala mubumenyi bw'amateka g'omunsi yonna galaga nti singa omuntu aba akozesa obuma obusongovu oba ebintu ebirala ebisala oba okufumita omubiri, kyetagisa ebyuma bino okumala okmala okubifumbako okumala eddakika nga abbiri.sako n'ebiyokugoberera; abantu abafunye akawuka mukubo lina omuwendo gwabwe gyebuvudeko gulinye mu ggwanga lwa chayina. Banamawulire bawandika alipota y'ebyenfuna nti 1990 abebyobuwangwa mu chayina bakubiriza abantu abavu okutunda omusaayi okusobola okwongerera kubyenfuna yabbwe. Kyoka mubyobuwangwa abachayina balowoza nti bagya kunafuwa singa bagaba omusaayi. Mukukubagana empawa abakungu bayanguwa okukyigyawo oluvanyuma lw'oluzizi olwasangibwa mu musaayi era omusaayi negudizibwayo. Era omusaayi gona gwagatibwa wamu, ekyategeza nti abagabi bagwo bamala nebaguzza mubantu abenjawulo; mubutekebegya oba obutekebera musaayi oluzizi luno musaayi luvunanyizibwa kumuwendu gw'abantu 55,000 abhafuna akawuka, abantu 130,000 mukitundu ekimu bafuna akawuka olw'okukyusibwakyusibwa omusaayi mumalwaliro okuva musaayi ogufanagana. Mukwanukulu ebyobulamu munbera eno mu gavumeenti ey'awakati kyatangira ebyobusubuzi era n'obugyangyabi nebuwebwa eri abantu abalina akawuka kino kigatako ebwuma ebikozesebwa mukusala embalu, taatu, okuwumua amattu nengeri y'okwetangira ebigobererwa okuva mbakugu mukibina ky'ensi yonna eky'ebyobulamu bwekyijanjabamu abekuba ebidagalagalala , enkozesza enungamu kubwuma ebisongovu ku lwokuwa abakozesa ebiragalagalala engeri enyangu era ey'obwerere, okubakubiriza obutakozesa bintu bino wamu.

Okukyusa oba obujanjabi n'omusaayi oba ebintu ebiba nomusaayi bisobola okuleta entambula y'akawuka. Ebitumdu ebisinga kati bikebera omusaayi oguba guweredwayo buli lunaku olw'akawuka nga tegunaba kukakasibwa mugukozesa, naye ensi nyingi tezirina bikozebwa mukukola kintu nga ekyo. Okwongerako Abantu abenyigide kubikolwa ebibateka mubuzibu obwawagulu okuvanamu akawuka tebarina kugabba musaayi, omusaayi, ebiwangga, enkwaso, nga bino biyinza okutambuza akawuka

k'ubantu ababifuna. Eno engeri y'okwekebegya omussayi etegeza nti mumsi ezimu enkyusa z'omusaayi enaku zino tezikyali nyo nambiffu bulungi. Nolwekyo Abantu bangi bafunye akawuka lwakuba bali tebakumiddwa mateeka.

ENSASANYA Y'AKAWUKA MUBUZIBU OBW'AWANSI

Abakozi kubyobulamu, abayinza okuba bali mumpenda ez'okukufunama akawuka okuyita mbuvune bw'empiso oba ebwuma ebisongovu. Kyigambiddwa okuba n'omuwendo gwa bitundu 0.5 ku bir kikumi. Newankudde kino kiraga omukisa gwo kufunamu akawuka bwe guli omutono waliwo emitendera egyokutangiramu abakozi bano, nga okubawa eliyamba ku mukenenya singa waba wabadewo akabenje. Bwoba obero nabantu abamanyiddwa okuba n'akawuka ekifo ekyokwewonyamu endwadde oba okwetangiramu kiwagirwa newankubadde obuzibu buli wansi obwentambula y'akawuka. Kya mugaso okutwala obyokugoberera ebyangu mungeri y'okwetangiramu entambula y'akawuka. Okuyiwa amabwa ku mubiri, ekidukano kyo musaayi, okusesema kiyinza okusasanya akawuka; engeri z'okwetangiramu mulimu okubika ku mabbwa nolugoye olutukula, n'okwambala ebintu by'amasanda oba giravuzi oba ensawo ezapulasiitaka ku mikono gyo. Okwongerezako ku kino emikono gyino girina okunabibwa n'okutendekebwa ku ninyisa y'okugatamu omusaayi n'okozessa amagyirita n'obusenya birina okwewalibwa. Okugata emimmwa oba okunywegera si kyabulabe mukusasanyamu akawuka. Wabula ekyobulabe mukisera kyokwenyegera singa oba obikudde kytwalibwa okuba ekyawansi lw'akuba tewali musaayi wegwegatira. Newankubadde mu mirinbe egyayita mukenenya nga ayiwa obubonero ku mubiri, okuyitika emimmwa, n'okufulumya amasiira nga byegata. Kiyinza okubawo; mukyisera kino waliwo obuzibu obweyongedde mu kugattibwa k'omusaayi mu kammwa ekiyinza okongerako entambula y'akawuka. Mungeri yemu kuntangira y'obulwadde buno ebyafulumizibwa mu 1997 byalaga nti ku bubenje obwaliwo abantu bafuniramu okugatibwa omusaayi ekyaletera abantu okufuna akawuka nga kayita mbuvunne, okukossebwa mumagumba n'emukubawo k'omusaayi kwalagibwa mungeri ezo. Ebyo nolwekyo ze alipoota ez'okulumimmwa ezitaleta kawuka nolwekyo kirina okumanyibwa nti okuluma si ngeri y'amanyi mukutambuzamu akawuka; engeri yona ku kino erina okujanjabibwa wansi wentambula y'akawuka, nobujanjabu bw'omuddwaliro n'okwekebeza omusaayi birina okutekebwa munkola.

EMPEDA Z'AKAWUKA MWEKATAMBULIRA

Entambula y'akawuka okuyita mu kuluma oba ebiwuka ebinunyi by'omusaayi nga ensiri, bimaze okunonyerezebwa; era nemubitundu ebirimu abantu abalina mukenenya mumuwendo omungi nensiri enyingi tewali kyivudeyo. Era kyikakasiddwa abakuggu nti ensiri tezitamбуza kawuka. Kino kiribwekyiti lwakuba ensiri zikutekamu malusu gazo nga zize okununa omusaayi naye nga si gabulabe. Era ekiwuka kyo kyisigala kyerisa bulungi nga n'omusaayi tegutambuziddwa. Amalusu go gayinza kutambuzambula bulwadde nga omusujja n'enkaka, kino kyibawo lwakuba tewali musaayi wegwegatira singa oba olumiddwa ensiri n'olwekyo entambuza y'akawuka teyinza kubawo newankudde akawuka kayinza okusangibwa mu maziga, muntuyo, m'umusulo n'emubintu ebirala ebiba bifulumiziddwa mubiri naye ensasanya y'akawuka tesangibwangako mubino byona newewaba wabadewo okugatika kwabyo.

Engeri y'okwetangiramu akawuka

Ekitundu kino kiraga omuntu omulamu obulungi bwayinza okufunamu akawuka singa agatika omusaayi era nengeri y'okwetangiramu n'okwekumamu obutafuna kawuka. Okuterezamu omusaayi oguba guweredwayo, gulina okukeberegawamu akawuka nga tegunakozesebwa, empiso n'ebintu ebirala byona ebisongovu birina kukozebwa mu bujanjabu obwo era bikozebwe okusinzira kungeri erambikiddwa ow'ebuyobulamu

nadala ebintu ebiyinza okusala, okwabya, oba okufumita omubiri birina okukumibwa obulungi nga tebinakozesebwa n'okubikumira mu mikebe gyabo, sako nobutatukibwako baana. ekibina ky'ebyobulamu muni yonna n'ebibina ebirala byona bitangira omuwendo gw'abantu abapya abakafuna akawuka nga bawebwa eddaga n'obujanjabi, okubawa enkozesa enungamu ey'empiso n'okubawa empiso ezikozesebwa omulundi ogumu kisobozese buli omu okukozesa eyiye. Ebintu bino bigezako okugyawo ekintu ekibadde kiranda wakati w'akawuka, ebiragalagala ebitakirizibwa mu mateka n'okwegate nga toyise mungeri y'okwekuma, wamu n'obwamalaaya. Abantu abawebwa edagala n'obujanjabi obumanyiddwa nga (IDU) baba nendabika enungi era bakozesa endabika y'abwe nebadda mu bw'amalaaya basobole okufuna sente, bamalaaya nga bano bakozesa edagala libayambe okwekumamu nga balabika bulungi. Ekintu nga kino ekiranda kigata ebibinja ebyenjwulo mubuzibu kumuwendu ogwawagulu, okugaziya omuwendo ogwawagulu ogwabalina Akawuka era nokongerako omuwendo gw'abalina Akawuka muni. Maliirizza ekintu kino nga ngamba nti, newankubadde entambula y'akawuka okuyita mukwegata k'omusaayi kiwagiira ebitundu 5 – 10 ku kikumi kunkwatibwa y'akawuka, tekyandisanye kwe walibwa oba okwerabirwa. Muggata ensasanya y'akawuka mungeri zona kirina okukwatibwako mukusobola okufunamu ebidirila ebirungi mukukendeza ensasanya y'endwade; embera z'obulamu, empisa, nobukwakulizo neby'ongeramu mu nsasanya y'akawuka okuyita mukwegata k'omusaayi byetaga okumanyibwa n'okubikyusiza dala.